

Halvány üstökösök

C/2001 HT50 (LINEAR-NEAT). Tóth Zoltán további három alkalommal észlelte január 14-én, 22-én és február 8-án. A közepesen sűrűsödő égitest mérete 1,0 és 0,6, fényessége pedig $12^m,7$ és $13^m,0$ között csökkent.

C/2003 H1 (LINEAR). A -25° -os deklinációnál látszó égitestet Sárnecky Krisztián észlelte február 21-én hajnalban Ágasvárról. A planetáris kódre emlékeztető, 0,6 méretű üstökös fényessége $12^m,5$ volt.

C/2003 K4 (LINEAR). A fenti hajnalon kereste fel a rovatvezető ezt a $40''$ -es, $13^m,3$ -s vándort, amely lesz ennél még jóval fényesebb is.

40P/Väisälä 1. A 14 magnitúdóra előrejelzett üstökös e sorok írója február 21-én hajnalban hiába kereste, fél ívperce átmérőt feltételezve nem lehetett fényesebb $14^m,0$ -nál, bár egy közeli, fényes csillag nagyon zavarta a megfigyelést.

123P/West-Hartley. Tóth Zoltán január 25-én $1,3$ -es méret mellett $12^m,6$ -s fényességet becsült, míg Sárnecky Krisztián február 21-én hiába kereste. Fél ívperces átmérőt feltételezve fényessége nem érte el a $14^m,3$ -t. Az előrejelzések mindkét időpontban 14 magnitúdóval számoltak, míg külföldön csak CCD-s megfigyeléseket végeztek, amelyek 14–15 magnitúdós fényességet említenek.

SÁRNECKY KRISZTIÁN

A Marik kisbolygó hiteles története

A Népliget árnyas fái alatt sétálva bizonyára már sokan végigjárták a Planetáriumtól induló Naprendszer túrát, amely Mátis András tervei alapján készült el 2002-ben. Figyelmesen olvasva a bolygók távolságát és méretét szemléltető tábláskákat, a kisbolygók közt megtaláljuk a Marik kisbolygót is, amely az 1998-ban tragikus hirtelenséggel elhunyt tanár, csillagász nevét viseli. Nem véletlen, hogy előbb tanár, és csak utána csillagász. A legtöbbször számára Ő tanár volt, mégpedig a legkedvesebbek közül való, akinek felejthetetlen előadásairól legendák keringtek az egyetemen. Nem véletlen, hogy a sok magyar vonatkozású kisbolygó közül Mátis András is pont a Marik kisbolygót választotta. A kisbolygóval számos hazai honlapon is találkozhattunk, és általában mindenki úgy tudta, hogy a Kulin György által 1940. január 6-án felfedezett 10258-as sorsszámú 1940 AB kisbolygót Marik tanár úrról lett elnevezve. Ezek után kicsit furcsának tűnhetett, hogy tavaly novemberben szinte minden médium foglalkozott a hírrel, miszerint a 28492-es sorsszámú kisbolygó ezentúl Marik Miklós nevét viseli. Az ellentmondás tisztázása végett vissza kell utaznunk az időben, egészen 1940-ig.

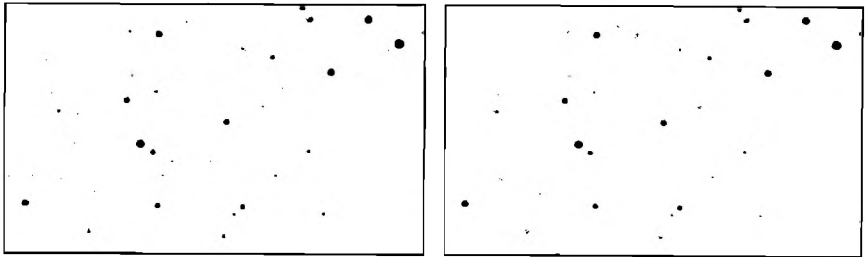
A kisbolygók jelzőkövei a népligeti Sétáló Naprendszerben – a Naptól 42 m-re

Az 1940 AB jelű kisbolygót a sváb-hegyi 60 cm-es reflektor egyik 1940. január 6-ai felvételen fedezte fel Kulin György. Először maga is kisbolygóként jelentette be a 15^m 8-s égitestet, ám néhány nappal később azt közölte a Beobachtung Zirkular szerkesztőivel, hogy az égitestnek kómája van, tehát ismeretlen üstökös. Még három alkalommal, január 11-én, 12-én és 30-án sikerült lefotózni. A négy megfigyelés alapján pályát is számított, melynek elnyúltsága szintén üstökösre vallott, így az objektumot 1940a jelöléssel és P/Kulin névvel rövidperiódusú üstökösként lajstromozták.

Sajnos sem ekkor, sem később nem sikerült másnak lefotózni, így pár évtized múltán erős kétségek merültek fel az üstökös létezésével kapcsolatban. Az 1970-es évek elején a Konkoly Obszervatóriummal történt egyeztetés után Brian G. Marsden, a pályaszámítás nemzetközi hírv szakértője a kisbolygókéra jellemző, körhöz közeli pályát számított az égitestnek, és az általa kiadott Üstökőspályák Katalógusának 1972-es kiadásában már nem is szerepeltette az 1940a jelű üstököst. Az 1980-as évek elején egyik kollégája ellátogatott hozzánk, és Tóth Imre segítségével pontosan kimérték a korabeli lemezeket. Ennek ellenére még két évtizedig nem sikerült megoldani az 1940 AB rejtélyét.

A történet végére egy német amatőrcsillagász, amatőr pályaszámító, Andreas Doppler tett pontot, miután 1998 decemberében felismerte, hogy az 1988 RZ4 (felfedező: Henri Debehogne, La Silla, 1988.09.02.) és az 1989 WL6 (felfedező: Felix Aguilar Obszervatórium, EL Leoncito, 1989.11.22) jelű kisbolygók azonosak az 1940-AB-vel, majd Gareth V. Williams az 1998 KD53-mal (felfedező: LINEAR, Socorro, 1998.05.23.) való kapcsolatát is igazolta. A jelölések mutatják, hogy minden alkalommal csillagszerűnek tűnt, ráadásul a pálya alakja is a fővön külső szélén keringő kisbolygóra utalt. Hamarosan az 1996/97-es oppozícióról is találtak megfigyeléseket, így 1999 elején az égitestet 10258-as sorszámmal véglegesen kisbolygónak katalogizálták.

Nem sokkal később került sor egyesületünk 1999. évi rendes közgyűlésére, amelyen az egybegyűltek egyhangúlag megszavazták, hogy az elnevezésre váró kisbolygónak az MCSE javasolja a Marik nevet, a résztvevők pedig elkönyvelték, hogy van egy Marik nevű kisbolygó. Az ajánlást egy rövid indoklással kiegészítve elküldtük a Nemzetközi Csillagászati Unió kisbolygó-elnevezésekkel foglalkozó bizottságának, ám hamarosan levél érkezett Marsdentől, melyben közölte, hogy az égitest minden valószínűség szerint kisbolygó, ám a felmerült üstökösszerű viselkedés miatt egyelőre nem nevezhetik el... Nem volt mit tenni, várniuk kellett.

A Marik kisbolygó a felfedezés éjszakáján. Az elmozduló égitest az 5'x8',3-es képező felső szélénél látható

Folytatás a 34. oldalon!

Folytatás a 31. oldalról!

Teltek az évek, de a 10258-as sorszám mellett csak nem jelent meg a várva várt név, így 2002-ben újabb lépésre szántam el magam. Elküldtem a névjavaslatot ismét, és elhatároztam, hogy ha egy évig nem történik semmi, akkor a már szépen gyarapodó saját kisbolygók közül választok egyet, és azt fogom elneveztetni Marik Miklósról. Mivel ezúttal még válasz sem érkezett, tavaly nyáron döntöttem. Egy számomra nagyon kedves kisbolygóra (bár mindegyik az) esett a választás, amelyet 2000. február 1-jén hajnalban fedeztünk fel a Konkoly Obszervatórium Piskés-tetőn felállított 60 cm-es Schmidt-távcsövével. A 18^m,4-s kisbolygót a hajnali égen, mindössze 113°-os elongációnál (a kisbolygók döntő többségét 150°-nál nagyobb elongációban fedezik fel) találtuk, miközben egy olyan változócsillagot észleltünk, melynek fényváltozását Csák Balázs ismerte fel azokon a felvételeken, amelyeket 1998. április 5-én a (2415) Ganesa kisbolygó fotometriája céljából készítettünk. Az aszteroida mindössze 20 pixelyire volt a 1024x1548-as kép egyik szélétől, vagyis éppen rácsúszott a felvételre. (A változót nemrég OZ Vir néven hivatalosan is felvették a változócsillagok sorába.)

Egy éjszaka megfigyelései azonban nem elégségesek ahhoz, hogy akárcsak ideiglenes jelölést is kapjon egy kisbolygó, így másnap mindenképpen észlelnünk kellett. Leszállt az éj, az égbolt kiválóan derült volt, ám nyugat felől front közeledett. Egy január 26-ai GRB optikai megfelelőjét próbáltuk megkeresni, majd mértük az M37-et, később pedig néhány, januárban felfedezett kisbolygó következett, közben pedig nyugtalanul vártam, hogy a terület elég magasra emelkedjen. Már éppen kezdtém reménykedni, amikor hajnali 2 körül megérkeztek a felhők... Roppant hajsza kezdődött, melyben megpróbáltam kifigyelni, hogy mikor húzódik egy felhőlyuk a területre. Kicsivel 3 után sikerült is csinálnom egy 4 perces felvételt, majd rögtön utána egy másikat, de ezt háromnegyed részben már felhős, szinte borult égen. Kellott a két kép, mert az azonosításhoz látnom kellett az égitest elmozdulását. Ezután végleg beborult.

Szerencsére sikerült megtalálni a képpáron, de a második felvételen inkább csak érzésre mértem ki valami sűrűsödést, ami alig különbözött a zajtól. A koordinátákat elküldtük, felfedezőnek Sziládi Katalint és jómagamat adtam meg. (Sziládi Katalin akkor csillagász szakos hallgató volt a Szegedi Tudományegyetemen, és azokon az éjjeleken a megfigyelésekben segédkezett.) Az egyik legzaklatottabb módon talált kisbolygómat végül 2000 CM59 jelöléssel ismerték el felfedezősként, s mivel az oppozíciója eléréséig még sokat fényesedett, egészen május 30-áig tudták követni, bár mi a felfedezés óta egyetlen képet sem készítettünk róla.

Miután később 1994-es és 1998-as felvételeken is megtalálták, a 2001-es, negyedik szembenállás után megkapta a 28492-es sorszámot, ám a Minor Planet Center a programunk nevét, a JATE Asteroid Survey-t adta meg felfedezőnek. Az igazat megvallva akkor ez kicsit bosszantott, ám amióta az égitest Marik Miklós nevét viseli már nem bánom, hogy a felfedező nevében utalás található egy egyetemre, egy olyan közegre, ahol a tanár úr neve összeforrt az örökkévalósággal.

SÁRNECZKY KRISZTIÁN

Internet ajánlat: a szegedi kisbolygós program honlapja: astro.u-szeged.hu/jas